

Dünya’da Ve Türkiye’de Çocuk Acil Bilim Dalı’nın Gelişimi

Dr. Hayri Levent Yılmaz

Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Acil Bilim Dalı, Adana

Acil Servisler çok çeşitli yakınmaların, hastalıkların ve sosyal sorunların bulunduğu bir öğütölme veya eritilme alanıdır. Acil bir durumda yaşam kurtarıcı sağlık hizmetinin sağlanması, ülkelerin sağlık sistemlerinin önemli bir parçasıdır. Hastane öncesi sistemden başlayıp acil serviste odaklanan hizmetlerde görev alan sağlık çalışanları ölümleri ve sakatlıkları azaltmak için can-alıcı, önemli kararları vermek ve girişimleri uygulamak için uygun eğitimi almış olmalıdırlar. Erişkinlerden çok önemli farklılıklara sahip olan çocukların yaşamları tehdit altında olduğunda “çocuk-odaklı tıp eğitimi” almış, “çocuk acil hastalıkları ve durumları” konusunda donatılmış, deneyimli hekimler tarafından tedavilerinin yapılması en doğal haklarıdır. Bu hak “olmazsa olmaz” bir haktır. Çocukların gereksinimlerini karşılamak konusunda toplum, dolayısıyla yöneticiler özel bir sorumluluğa sahiptir. Bu gereksinimler içinde “çocuklar için özel hazırlanmış aciller” önemli bir ağırlığa sahiptir. Elbette ki çocuk acillerde çalışan hekimlerin özel eğitim alması ve çocuk hastalıkları konusunda uzman olmaları da çok önemlidir. Eğer çocuklara bu hak verilmezse toplum ve yöneticiler kamusal ve evrensel sorumluluklarını yerine getirmemiş olacaklardır.

DÜNYA’DA ÇOCUK ACİL TIP

Erişkin ağırlıklı tıp eğitiminin çocuk sağlığı üzerine yaptığı olumsuz etkiler günümüzde de devam etmektedir. Tıp fakültelerinden yeni mezun olan hekimlerimiz kendilerini erişkin hastalar konusunda göreceli olarak yeterli görmekte ve erişkin hasta yönetirken kendilerini güvende hissetmektedir. Buna karşın aynı hekimler çocuk hastayla karşılaştıklarında hem çocuk hastalar hem de kendi güvenlikleri konusunda kaygıya düşmektedir. Yeterli bilgi ve deneyime sahip olmamaları hem çocuğun sağlığını tehlikeye sokmakta hem de hata yapma korkusuyla hekim kendini güvende hissedememektedir.

Erişkinlerin yönettiği bir dünyada “çocukluk dönemi gelip geçici bir dönem” olarak algılanmakta, her çocuk (eğer yaşarsa) ilerde erişkin olacağı varsayılarak yasalar, yönetmelikler, genelgeler “erişkin insan gereksinimleri” temel alınarak hazırlanmaktadır.

Tüm bunlara rağmen çocuklar her defasında unutulmamaktadır, bazen çocukları önemseyen, onları unutmamış olan, halen çocukluğunu anımsayan yöneticiler bulunur ve çocuklar bazı haklar ve güvenceler kazanırlar. “Çocuklar için özel hazırlanmış acil”lerin yapılması buna bir örnektir. Elbette ki çocuk acillerde çalışan hekimlerin özel eğitim almış olmaları ve çocuk hastalıkları konusunda uzman olmaları da çok önemlidir. Eğer çocuklara bu hak verilmezse kamusal ve evrensel sorumluluklar yerine getirilmemiş olacaktır. Bu sorumlulukların yerine getirilmesi konusunda ilk adım A.B.D.’de atılmış ve ilk Çocuk Hastanesi olan “Philadelphia Çocuk Hastanesi” 1855 yılında kurulmuş ve yine Dünyada ilk kez 1970’lerde sadece Çocuk Acil’den sorumlu bir hekim görevlendirmişlerdir. Birkaç yıl içinde bir başasistan alınarak aynı hastanede ilk “resmi olmayan” Çocuk Acil Tıp Eğitimine de başlanmış oldu.

Bu yıllarda Missouri-Kansas'ta, hemen ardından diğer şehirlerde de resmi olmayan çocuk acil tıp eğitimine başlandı. 1981 yılında "Pennsylvania Çocuk Hastanesi"nde resmi olarak çocuk acil tıp fellowshiplik programı başlatıldı. 1992 yılında ise A.B.D.'de ilk "Yeterlilik Sınavı" yapılarak Çocuk Acil Tıp resmi bir yan dal olarak kabul edildi. Günümüzde A.B.D.'de 76 adet Çocuk Acil Tıp Fellowshiplik programı vardır. Yapılan anketlerde ve sınav başvurularında Pediatri ana dalı içinde en çok tercih edilen üçüncü yan dal olma özelliğine sahiptir, hatta 2007 yılında 1300 çocuk acil tıp uzmanı ile A.B.D.'de pediatri ana dalının en büyük dördüncü yan dalıdır. Şu anda dünyada aralarında A.B.D., Kanada, Avustralya, Avrupa'da İngiltere, İsrail gibi ülkelerin de bulunduğu bir çok gelişmiş ülkede hatta Suudi Arabistan'da bile resmi olarak çocuk acil tıp yan dal eğitimi verilmektedir.

Avrupa'da da Çocuk Acil Tıp örgütlenmeye başlamış ve hızla ilerlemektedir. İlk kez 2004 yılında "Pediatric Emergency Medicine Task Force of European Countries" Türkiye, İsrail ve İspanya'nın katılımıyla kurulmuş, ardından Fransa, İsviçre, Belçika, İngiltere, İtalya, Kuzey İrlanda, Macaristan ve Suudi Arabistan'ın dahil olmasıyla genişletilmiştir. Bugün ise İngiltere ve İsrail'in eş başkanlığı ile European Society of Emergency Medicine içinde Pediatric Emergency Medicine alt komitesi Türkiye'den Çocuk Acil Tıp ve Yoğun Bakım Derneği'nin de katılımıyla kurulmuş durumdadır. Şu anda bu alt komite önderliğinde "Research in European Pediatric Emergency Medicine Departments (REPEDS)" adıyla çocuk acil tıp konusunda ortak çalışmalar yapmak üzere bir çalışma başlatılmış olup, ülkemiz de Çocuk Acil ile ilgili bu çalışmalarda yer almaktadır. 2005 yılında UEMS'ye "European Board of Paediatrics" içinde yan dal olması için "The European Training Syllabus in Pediatric Emergency Medicine" taslağı hazırlanmıştır. Şu anda bu eğitim müfredat taslağı onaylanmak üzere UEMS'ye gönderilmiştir.

TÜRKİYE'DE ÇOCUK ACİL TIP

Çocuk Acil Tıp yan dalının TC Sağlık Bakanlığı tarafından resmen kabul edilmeden önce bile birçok üniversite ve Sağlık Bakanlığı Eğitim-Araştırma hastanesinde sadece çocuk acillerle ilgilenen, ancak geleceği konusunda karamsar çok sayıda Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları uzmanı (şimdilik 15 merkezde 20 pediatrist) fedakarca sorumluluk almışlardır. Günlük pratik uygulama esnasında çok sayıda hastanede "Çocuk Acil" polikliniklerinin kurulmak zorunda kalınmış olması, "sadece çocuk acillerle ilgilenen hekimlerin" ortaya çıkmış olması bu özellikli alanın bilimsel olarak gerekli olduğunun çok önemli bir göstergesidir.

Çocuk Acil Tıbbın Türkiye'deki bilimsel gelişimi şöyledir; uzun yıllardan beri birçok hastanemizde "Çocuk Acil" poliklinikleri mevcuttur. Bu birimlerde yıllarca öğretim üyeleri, çocuk hekimleri, öğretim üyeleri görevlendirilmiş ve çocuk acil hastalarına çok önemli hizmetler vermişlerdir. Ancak görevlendirmeler ya rotasyonla yapılmakta ya da geçici olarak yapılmaktaydı. Bu durum çocuk acilin yerleşmesinde yararlı olmasına karşın bilimsel olarak gelişmesine istenen ölçüde katkı sağlamamıştı. 1980 yılında ise İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesinin Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları AD bünyesinde ayrı bir acil servis kuruldu. İç içe geçmiş 3 odada kurulan bu küçük serviste Türkiye'de ilk olarak "sadece çocuk acillerden sorumlu" bir uzman ve bir asistan çalışmaya başladı. 1990 yılında çocuk acilde ikinci bir uzman daha göreve başladı. Daha sonra 1994 yılında acil servisin içinde önce 2,

sonra 4 ventilatör ve monitörle 4 yataklı çocuk yoğun bakım ünitesi (şu anda 6 yataklı) olarak kuruldu. Bu dönemlerde Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde hem çocuk acillerden hem de genel çocuk polikliniğinden sorumlu olan bir öğretim üyesi daha vardı. Daha sonraları İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde 2 pediatrist hem genel çocuk polikliniği hem de çocuk acillerden sorumlu uzmanlar olarak çalışmaktaydılar.

Yıl 1998, 28 Aralık gününü gösterdiğinde "sadece çocuk acilden sorumlu" ikinci çocuk sağlığı ve hastalıkları uzmanının bulunduğu fakülte Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi oldu. Bu ünite öncekilerden farklı olarak acil çocuk hastalıklarının tümüne (travma, yanık, cerrahi hastalıklar vs) hizmet veriyordu.

2000 yılında "Birinci Çocuk Acil ve Yoğun Bakım Hekimliği Çalışma Toplantısı Uzlaşma Raporu" yayınlandı. Hemen ardından Ankara'da ikinci toplantı planlandı, ancak çeşitli nedenlerle gerçekleştirilemedi. 2001 yılında İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi'nde ikinci çocuk acil tıp toplantısı yapıldı, ardından 2002 yılında Adana'da Çukurova Üniversitesi ve Başkent Üniversitesi ortaklaşa, 2003 yılında da İzmir'de 4. Toplantı yapıldı. Bu tarihten sonra ilki Edirne'de Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi ev sahipliğinde ilk çocuk acil kongresi yapılmış oldu. En son İzmir'de sekizinci kongremiz olmaktadır.

2002 yılında İzmir'de 9 Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde 2 pediatrist Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi'ndeki gibi her türlü çocuk acil hastasını kabul eden ve sadece çocuk acille ilgilenen uzmanlar olarak göreve başladılar. Bu tarihten sonra yapılan toplantı ve kongrelerin de katkısıyla çocuk acillerde toplam 20 uzman görevlendirildi.

2006 yılı çocuk acil açısından çok önemli bir aşama kaydetti. İzmir'de 9 Eylül Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları AD içinde "Çocuk Acil Bakım" Bilim Dalı YÖK'ün onayı ile kuruldu.

Temmuz 2009'da Tıpta Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği çıkartılarak Çocuk Acil, resmi olarak bilim dalı oldu.

Mart 2010'da ise bu alanda ilk Çocuk Acil uzmanı belgeleri verilmeye başlandı.